



> Retouradres Postbus 90653 2509 LR Den Haag

Aan de minister van Infrastructuur en Waterstaat
Cora van Nieuwenhuizen

Deltacommissaris
Staf Deltacommissaris

Den Haag
Postbus 90653
2509 LR Den Haag

Ons kenmerk
DC-2018/796

Datum 12 juni 2018
Betreft Advies Varik-Heesselt

Geachte Minister,

In juni zal de Stuurgroep Varik-Heesselt U advies uitbrengen over de wijze waarop het gebied tussen Tiel en Waardenburg aan de veiligheidsnormen gaat voldoen. Voordat U de Voorkeursbeslissing neemt, geef ik U graag mijn advies. Ik houd daarin rekening met de waterveiligheid ter plaatse en het riviersysteem als geheel. Mijn advies richt zich, ook gelet op mijn wettelijke taak, op de gevolgen voor de lange termijn.

Op grond van de met de Deltawet gewijzigde Waterwet doe ik jaarlijks een voorstel voor het Deltaprogramma dat met Prinsjesdag verschijnt. Het kabinet besluit daarover. In het Deltaprogramma zijn de maatregelen en voorzieningen voor de komende zes jaar opgenomen met een doorkijk naar de twaalf jaar daarna. Het eerste Deltaprogramma (DP2011) verscheen in 2010. In het DP2015 zijn voorstellen voor de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën opgenomen. Deze deltabeslissingen en voorkeursstrategieën zijn vastgelegd in beleid en regelgeving en vormen het kader voor het werk dat moet worden gedaan op de terreinen van waterveiligheid, zoetwatervoorziening en ruimtelijke adaptatie de komende decennia. De nieuwe veiligheidsnormen voor de bescherming van onze burgers en economie tegen water maken een belangrijk onderdeel uit van de opgave.

Het rijk, de provincies, de waterschappen en de gemeenten zijn in dat verband enkele jaren geleden gezamenlijk gestart met het in beeld brengen van de lange termijn waterveiligheidsopgaven langs de rivieren. Daarbij wordt in het Deltaprogramma de "voorkeursstrategie Rivieren" voor de rivieren Rijn en de Maas als strategisch kompas gehanteerd: een krachtig samenspel van dijkversterking en rivierverruiming. De kennis en ervaring vanuit het programma Ruimte voor de Rivier is daartoe benut. Voor de Waal en de Merwedede is specifiek opgenomen dat grote rivierverruimende maatregelen bij rivierkundige knelpunten de ruggengraat van de voorkeursstrategie vormen. Eén daarvan is tot op heden de mogelijkheid voor een hoogwatergeul bij Varik-Heesselt.

Rijksbeleid dat voortvloeide uit de voorstellen voor de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën in DP2015, is verankerd in het Nationaal Waterplan (2016-2021). Daarin is het krachtig samenspel van dijkversterking en rivierverruiming als strategisch kompas voor de nadere uitwerking van de lange termijn waterveiligheidsopgave langs de rivieren opgenomen. Het kabinet heeft daarbij aangegeven dat de meerkosten van het krachtige samenspel van rivierverruiming en dijkversterking, zoals in de voorkeursstrategieën in het DP2015 is voorgesteld, in balans moeten zijn met de baten en de investeringsbereidheid van regionale partijen. Het kabinet heeft ook besloten dat een ruimtelijke reservering voor de mogelijke aanleg van een geul bij Varik-Heesselt aan het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) wordt toegevoegd. Dat is medio 2016 gebeurd. Dit om te voorkomen dat er ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden die de aanleg van de geul kunnen belemmeren.

Deltacommissaris
Staf Deltacommissaris

Datum
12 juni 2018

Ons kenmerk
DC-2018/796

In 2015 heeft de minister van Infrastructuur en Milieu met het voorstel van de regio ingestemd om een MIRT-verkenning naar de hoogwatergeul Varik-Heesselt te starten. Varik-Heesselt voldeed aan de gestelde criteria zoals verwoord in de brief van de Minister van Infrastructuur en Milieu van januari 2015 aan de voorzitters van de regionale stuurgroepen Rijn en Maas.

Voorlopig voorkeursalternatief

Er is gedegen werk verricht de afgelopen tijd. Ik heb dat vanzelfsprekend gevolgd en ben ook in het gebied op bezoek geweest. Waar nodig ondersteunde ik het bestuurlijke overleg. Uit de geïntegreerde verkenning naar de dijkversterking Tiel-Waardenburg en rivierverruiming Varik-Heesselt zijn uiteindelijk twee varianten naar voren gekomen als mogelijke voorkeursvariant, beiden leveren de vereiste veiligheid op:

- Voorkeursalternatief 1 (VKA1): dijkversterking met natuur- en watercompensatie in de uiterwaarden;
- Voorkeursalternatief 2 (VKA2): dijkversterking met een hoogwatergeul.

Op 16 februari 2018 heeft de stuurgroep Varik-Heesselt, overigens niet unaniem, besloten het voorlopige voorkeursalternatief dijkversterking met natuur- en watercompensatie in de uiterwaarden (VKA1) ter visie te leggen. Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben, mede namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, het Dagelijks Bestuur van waterschap Rivierenland en Burgemeester en Wethouders van de gemeente Neerijnen, het voorlopige voorkeursalternatief ter visie gelegd van 15 maart tot 26 april 2018. Een ieder is in deze periode in de gelegenheid gesteld zienswijzen kenbaar te maken.

Ik heb begrepen dat ruim tachtig reacties zijn ontvangen. In circa 65 reacties wordt de steun voor het voorlopige voorkeursalternatief van de stuurgroep uitgesproken waarvan ongeveer 50 nagenoeg gelijkkluidend waren van de inwoners van Varik. In deze reacties wordt ingegaan op de onderwerpen veiligheid, waterstandsverlaging, gebiedsontwikkeling, de Lange Termijn Ambitie Rivieren en de ruimtelijke reservering uit het Barro. Ook worden de mogelijkheden aan de zuidoever benoemd. Daarnaast zijn er circa 20 reacties ontvangen die graag een ander voorlopig voorkeursalternatief hadden gezien, waaronder drie natuurorganisaties die vragen om heroverweging van het voorkeursalternatief. De betrokken bestuursorganen en wettelijke adviseurs hebben ook de mogelijkheid gehad om advies te geven op het voorlopig voorkeursalternatief. Hier hebben onder andere zeven gemeenten langs de Waal gebruik van gemaakt. Deze

gemeenten benadrukken dat het voorlopige voorkeursalternatief consequenties heeft voor het gehele stroomgebied van de Waal. Zij zijn van mening dat het voorstel van de stuurgroep niet berust op een systeembenadering. De gemeenten hebben gevraagd de consequenties van het voorlopige voorkeursalternatief voor het gehele Waaltraject in beeld te brengen en dit met hen te overleggen voordat er een definitieve beslissing wordt genomen. Ook enkele bewoners uit Tiel geven aan dat zij niet betrokken zijn bij de keuze van het voorlopige voorkeursalternatief, terwijl het mogelijke effect verder gaat dan het dijktraject Tiel-Waardenburg.

Deltacommissaris
Staf Deltacommissaris

Datum
12 juni 2018

Ons kenmerk
DC-2018/796

Overwegingen

Niet zonder reden is na evacuaties in de Betuwe in 1995 gekozen voor de strategie 'Ruimte voor de Rivier' en in 2014 voor de eerdergenoemde voorkeursstrategie rivieren. Een lagere waterstand als gevolg van rivierverruiming dient meerdere doelen. Het vermindert de kans op dijkdoorbraken: 50 cm waterstands­daling vermindert de kans op dijkdoorbraak gemiddeld met een factor 10. Een ander voordeel van rivierverruiming is dat het de waterstandstoename bij toenemende rivierafvoer reduceert, er ontstaat een robuuster riviersysteem. Dit is vooral van belang voor de Waal, omdat die het grootste aandeel van de Rijnafvoer verwerkt (2/3) en omdat de waterstand van de Waal het hoogst boven het omliggende land uitsteekt. De stuurgroep Varik-Heesselt heeft gekozen om de dijkversterking met natuur- en watercompensatie in de uiterwaarden als voorlopig voorkeursalternatief ter visie te leggen. Tegelijkertijd is het zo dat met de variant met de hoogwatergeul, die niet de voorkeur genoot van de Stuurgroep, flink wordt bijgedragen aan een robuuster riviersysteem op de lange termijn.

Ter hoogte van Varik-Heesselt is een vernauwing in de Waal zichtbaar, maar ook na Varik-Heesselt vernauwt de rivier. In feite maakt de locatie Varik-Heesselt onderdeel uit van een langgerekt hydraulisch knelpunt in de Waal dat begint ter hoogte van Sint-Andries en doorloopt tot aan Sleeuwijk (een 'smalle pijp'). Bij toenemende afvoeren in de toekomst wordt de zogenoemde verhanglijn, voorbij het begin van de 'smalle pijp', steiler, oftewel neemt in de toekomst de opstuwende werking van de 'smalle pijp' toe.

Het verruimen van de Waal ter hoogte van Varik en Heesselt met een hoogwatergeul zou leiden tot een relatief grote waterstands­daling van 43 cm. Deze waterstands­verlaging werkt stroomopwaarts door tot aan Nijmegen (ca. 7 cm). De dijken tussen Varik en Nijmegen hoeven dan minder te worden verhoogd. Daarnaast kan rivierverruiming buitendijkse oplossingen bij de dijkversterkingen compenseren. De waterstands­daling is dus niet alleen van nut voor het gebied ter hoogte van Varik en Heesselt zelf, maar ook andere steden en dorpen bovenstrooms én langs weerszijden langs de Waal hebben er profijt van bij het aanpakken hun waterveiligheidsopgave. Het waterstands­verlagend effect treedt ook op als de verruiming op de langere termijn wordt uitgevoerd.

In hun advies over afweging rivierverruiming en dijkversterking van 12 december 2017¹ raden het Expertise Netwerk Waterkeren (ENW) en de Adviescommissie Water (AcW) aan om voor de toekomst de mogelijkheden voor binnendijkse rivierverruimende maatregelen te behouden. Stedelijke ontwikkeling en andere kapitaalintensieve bebouwing langs de rivier kunnen rivierverruiming in binnendijks gebied in de toekomst lastiger of zelfs onmogelijk maken. Ze adviseren dat deze binnendijkse gebieden zodanig ruimtelijk bestemd zouden moeten worden dat op een termijn van enkele decennia inzet als rivierverruimende maatregel nog mogelijk is.

Deltacommissaris
Staf Deltacommissaris

Datum
12 juni 2018

Ons kenmerk
DC-2018/796

Dit advies van de ENW en AcW sluit naadloos aan bij het concept van adaptief deltamanagement zoals dat als strategie in het Deltaprogramma wordt gehanteerd: vooruitkijken naar de opgaven die voor ons liggen, gezamenlijk de benodigde maatregelen bepalen, flexibiliteit inbouwen, de opties voor de toekomst openhouden en steeds checken of we in het goede tempo en in de goede richting werken. Het is mijn inziens - in geval U kiest voor dijkversterking met natuur - en watercompensatie in de uiterwaarden dan ook van belang de ruimtelijke reservering voor de hoogwatergeul die is vastgelegd in het Barro, te behouden. Als U de ruimtelijke reservering laat vervallen, dan blijft deze belangrijke ruimtelijke optie niet meer beschikbaar en daar kunnen wij op langere termijn veel spijt van krijgen.

Tegelijkertijd blijkt uit de inspraakreacties dat veel eigenaren en gebruikers van het gebied vragen deze gebiedsreservering te laten vervallen als bij de voorkeursbeslissing niet voor de hoogwatergeul wordt gekozen. Zij stellen hun (landbouw)bedrijf niet uit te kunnen breiden of huizen en gronden niet te kunnen verkopen door de ruimtelijke reservering. Ik snap dat, maar merk daarbij op dat een ruimtelijke reservering niet hoeft te betekenen dat het gebied 'op slot' gaat. Ervaring bij de ruimtelijke reservering bij Rijnstrangen (dit gebied is sinds 2005 gereserveerd omdat het mogelijk na 2050 voor waterveiligheid de functie van retentiegebied krijgt) leert dit ook. Het is naar mijn mening verstandig dat betrokken overheden en bewoners in het gebied dan een gebiedsvisie gaan opstellen om nader te verkennen wat er allemaal nog wel kan, bijvoorbeeld vernieuwing van landbouwbedrijven of onderhoud aan of verbouwing van woningen.

Advies

Alles overziend en vanuit mijn verantwoordelijkheid voor de waterveiligheid op de lange termijn adviseer ik U - indien U kiest voor VKA1 - om de ruimtelijke reservering voor de hoogwatergeul in het Barro te handhaven voor de lange termijn, na 2050. Op deze wijze kunt U ervoor zorgdragen dat na 2050 de aanleg van de hoogwatergeul nog steeds mogelijk is. Met het oog op de lange termijn waterveiligheid acht ik het verstandig beleid om de nog aanwezige mogelijkheden om de rivier meer ruimte te geven en knelpunten op te lossen, te handhaven. Het open houden van dit soort langere termijn opties is een essentieel onderdeel van adaptief deltamanagement en van belang voor de toekomst van ons rivierengebied.

¹ Kenmerk ENW-17-22, AcW-2017/309074

Tevens adviseer ik U om, samen met de mede overheden, een gebiedsvisie op te stellen voor het gebied waar de ruimtelijke reservering voor de hoogwatergeul Varik-Heesselt betrekking op heeft. In deze gebiedsvisie kan worden uitgewerkt welke ruimtelijke ontwikkelingen zich verhouden met de ruimtelijke reservering voor een hoogwatergeul op de langere termijn, zodat voorkomen kan worden dat het gebied zich niet verder zou kunnen ontwikkelen.

Deltacommissaris
Staf Deltacommissaris

Datum
12 juni 2018

Ons kenmerk
DC-2018/796

Met vriendelijke groet,



W.J. Kuijken
Regeringscommissaris voor het Deltaprogramma

Afschrift aan:

- Voorzitter stuurgroep Varik-Heesselt